

ԺԱՄԱՆԱԿ

ԳԱՆԴԷՍ ԳԱՅՐԵՆԱՆՈՒԷՐ

3 ՕԳՈՍՏՈՍ

Ա. ՏԱՐԻ 1863

ԹԻ 16

Այս հրատարակութիւնը երբեք չի փոխուած օրերը :
Բաժանորդագրութեան գինը տարեկան 3 արծաթ սեփեկն է :
ՍԵՆ ԲԵՐ 4 շաբաթ :
Դուրս ելնալիս լրագրոց ճամբոս ծախքը տանողին վրայ է :
Ստորագրութեան փողիկն իրեն է լինելու :
Ստորագրութեան փողիկն է ՍԵՆԻՆԻՍԵՆԻ ԿՈՊՐԱՆ :
Ստորագրութեան փողիկն է ՍԵՆԻՆԻՍԵՆԻ ԿՈՊՐԱՆ :

Դուրս ելնալիս լրագրոց ճամբոս ծախքը տանողին վրայ է :
Ստորագրութեան փողիկն իրեն է լինելու :
Ստորագրութեան փողիկն է ՍԵՆԻՆԻՍԵՆԻ ԿՈՊՐԱՆ :
Ստորագրութեան փողիկն է ՍԵՆԻՆԻՍԵՆԻ ԿՈՊՐԱՆ :

ԿԵՆՍԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵՐՃԵԱՆ

ԱՐԳԱՅԻՆ ԱՆՈՒԳԵԱՆ ԲԵՐԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ :

ՊԵՐՃԵԱՆ ՀՐԱՎԱՐՏՈՒ ԿԵՆՍԱԿՐՈՒ ՄԱՅՐ ԵԿԵՆՆԻՍ
ՄԵՋ ԻՐ ԳԵՐԵՋՄԱՆԸ ՇԻՆԵԼ ՏԱՆՈՒ ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ
ՄԵՋ Ս. ԳԵՐԵՋՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ Ս. ՊԱՏԱՐԱԿ ՄԱՏՈՒ
ՑԱՆԵԼՈՒ ԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՆՍԱԿՐՈՒ ՀԱՅՈՑ ՀԱՍՏԱՐ :

ՊԵՐՃԵԱՆ իր առաքինի սրտին և բարեպաշտ
դպրոցմանց համեմատ կը փափայէր որ Մայր
Եկեղեցւոյ մէջ Թաղուելու հնար մը գտնէ ,
վասն զի Պօլսոյ բերդաքաղաքին մէջ Թաղա-
ւորներէ և երեւելի փաշաներէ զատ ոչ որ
կը Թաղուի :

Դեպքն անանկ բերաւ որ օր մը Սուլթա-
նը կանչել կուտայ ՊԵՐՃԵԱՆԸ : ՊԵՐՃԵԱՆ Մայր
Եկեղեցին աղօթելու վրայ էր , երբ Սուլթա-
նին հրամանն ստացաւ , բիշ մը ուշացաւ , և
յետոյ ելաւ գնաց արքունիան պալատը :
Կըսէ Սուլթանը ռըր էր Զարուծիւն , — այն
Եկեղեցին էի , որուն շինութեան հրամանը
ձեր մեհափառութեանն ստացանք , և հոն կ'ա-
ղօթէի ձեր անգին կենացը համար , կը սրտ-
տախտանէ ՊԵՐՃԵԱՆ : Կըսէ Սուլթանը , Եկե-
ղեցին մնաւ , հոն մեռնիս : Երկրպագութիւն
ընելով ՊԵՐՃԵԱՆ կըսէ , տո՛ւր , տէր իմ , հոն
մնալուս հրովարտակը , ինչպէս որ հրամայե-
ցիր : Կը ծիծաղի Սուլթանը , և անոր պար-
տաւ պատասխանատուութեանը վրայ զար-
մանալով , կը հրամայէ որ հրովարտակ տրուի
ՊԵՐՃԵԱՆԻՆ , որ մեռած ժամանակը Գուժ
Դաբուի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ Թաղուի :

ՊԵՐՃԵԱՆ ստանալով հրովարտակը , իր գե-
րեղմանը շինել տուաւ Մայր Եկեղեցւոյ Ս.
Յարուծիւն տաճարին մէջ , ուր ստեպ ստեպ
այցելութիւն ընելով կ'արտասուէր շատ ան-
գամ :

ՊԵՐՃԵԱՆ որ բաղմամբ և մեծագործու-
թիւններով անուանի կը հանդիսանար , իրեն
պահուած էր նաև այնպիսի մեծագործու-
թիւն մ'ալ , որ Ազգին համար մեծ բարե-
բաղդութիւն մ'էր . այն է Ս. Երուսաղէմի
մէջ Ս. Գերեղմանին վրայ մեր Ազգին բաճա-
նայից Պատարագ մատուցանելու արածու-
թիւնն ստանալը :

ՊԵՐՃԵԱՆ պատեհութիւն գտաւ Հելլա-
նոցւոյ դէմ Ի. Դրան պատերազմ հրատա-
րակելէն , և աղերսագիր մը պատրաստել , ու
բոլոր Ազգին մեծամեծաց ստորագրել տալով
առաւ , և Սուլթանին ուրախ ժամանակին
մէջ տուաւ անոր : Եւ ինչպէս հրաման քաւ
Սուլթանը որ Խաթիւն Հիւժմայուն տրուի ,
որպէս զի Հայերն ալ Յունաց և Լատինա-
ցւոյ հետ ամեն օր Ս. Պատարագ մատուցա-
նեն Բրիտանի Ս. Գերեղմանին վրայ : Հրո-
վարտակն եկաւ Ազգային Պատրիարքարանը ,
և Ժողովի մէջ կարդացուելով , Մայրաքաղա-
քիս բոլոր եկեղեցեաց և բոլոր գաւառները
ճաննցուեցաւ մեծագոր Տէրութեանն առ-
նուած այս նոր արածութիւնը , և ամէն
Հայ առ հասարակ ուրախութեան տօն կա-
տարեցին :
ՊԻԿԻ ԶԱՐՈՒՆԱԿԻ :

ՀԱՆԴԵՍ ՊԱՐԴԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱՅ

ԱՄԵՆԱՓՐԿԶԻ ՎԱՐՄԱՐԱՆԻՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

Ղալաթիոյ վարժարանը 2 տարի ու կէս ժամանակէ ի վեր միօրինակ ընթացքով կը յաւրատէ : Իր մէջ կը պարունակէ բաց ի բնիկ Ղալաթիացի մեծ ու պոփոկ 16 աշակերտէ, Պօլսոյ 11 զանազան գիւղերէն ալ 24 աշակերտ և 19 զանազան դաւառներէ ալ հոս առժամանակեայ դաղթող 70 պանդուխտ աշակերտներ : 107 աշակերտ կը գտնուի վարժարանիս մէջ որմէ 13ը ընթերցանութեան պարապող, 11ը Քերականութեան նոր սկսող, 27ը Ղուաջին դաս՝ որ Քերականութեան Ուսանող բանին աւարտած են, 22ը Բ. դաս՝ որ Քերականութիւնն աւարտած և գրաբարէ յաշխարհաբար կըթուծիւն միայն կ'ընեն, 20ը Գ. դաս որ գրաբարէ յաշխարհաբար և աշխարհաբարէ ի գրաբար կըթուծիւն կ'ընեն, 10ը Դ. դաս՝ որ գրաբար լեզուի մշակութեան կը պարապէին, և այս տարի Հայկաբանութեան աւարտական քննութիւնն անցուցին, 4ը Ե. դաս՝ որ անցեալ տարի անցուց իր Հայկաբանական աւարտական քննութիւնը :

Այս իւրաքանչիւր դասերու սեպհական ուսմունքներ ալ կան, որ հինգ տարւոյ ընթացքի համեմատ իւրաքանչիւրին սահմանաւոր են, անանկ որ Հայկաբանութեան մասին դասակից աշակերտները, այսինքն Դ. կամ Ե. ևն դասու աշակերտներուն ամէնքն ալ մի և նոյն ուսմանց միանգամայն դասակից են :

Վարժարանիս մէջ կ'աւանդուին կրօնական և Բարոյական և Հայրենասիրական դաստիարակութեան հետ Հայերէն, Վաղղիւրէն և Տաճիկերէն լեզուներ, Թուրքիտուլթիւն և Ղըճէպրա, Սկզբունք Բնագիտութեան, և Ղշխարհաբարութիւն (որ սկսուած և դադարած էր զանազան պատճառներու համար, և վերստին հիմա սկսուած է), Ղըգային և Սրբազան և Տիեզերական պատմութիւններ, Հայկական և Եւրոպական ձայնագրութիւն՝ հանդերձ Եկեղեցական երաժշտութեամբ : Բաց ի Վաղղիւրէնէ և Տաճիկերէնէ և մէյ մ'ալ Երաժշտական ուսմունքներէ միւս ամէն ուսմունքները անհրաժեշտ ուսանելի են բոլոր աշակերտաց համար. սակայն Վաղ. և Տաճիկ, սկսողներուն համար ալ անկարելի է որ ողջ ուսմունքները թողուլ ներուրի :

Կը փափարէինք որ վարժարանիս ուսմանց կարգն աւելնան նաև Սկզբունք Տոմարագիտութեան և Բնական Պատմութեան և Տրնտեսական գիտութեան : Երկրաչափութիւնն արդէն պիտի աւանդուի Ե. դասին :

Հայկաբանութեան մասին աւարտական քննութիւն ըսելով ու հասկնելով կ'ուզենք որ աշակերտները չէ թէ հեղինակ եղած են իրենց մայրենի լեզուին մէջ, այլ այնչափ կըրթուած որ ընտիր Հայ մատենագրաց գրք ուսածքները անտալ և ճիշդ բացատրելու, և Հայ լեզուի յատկութեանց վրայ որոշ փողափար մ'ունենալու և գրաբար լեզունով պարզ և վայելուչ շարադրութեան մը ձեռնհաս եղած են ըստ բաւականին, ինչպէս յարգելի Քննիչները վկայեցին, և փորձով հաստատեցին աշակերտներն ալ, որոնց կը մնայ այսուհետև յաճախ վերձանութիւն ընտիր Հայ մատենագիրներու, և լեզուն մշակել նկրտելով՝ ուղիղ դասել և գրել ալ սարկել որ մի միայն կարևոր գիտութեանց մշակութեամբ և Ղըգային և մանաւանդ Եւրոպացի երևելի մատենագիրներու վերձանութեամբ կ'ըստացուի : Սեր այս ընթացքը կերպով մը կրնայ տեղի տալ այն կարծեաց որ ունին Ղըգին յաւաքդիմութիւնն ուղղապէսներ մեր ալըգային դպրոցաց վրայ՝ ուր աշակերտները մինչև վերջ գրաբար լեզու սորվելով ժամանակ կ'անցընեն, և այն ալ կատարեալ կամ ըստ բաւականին չեն կրնար սորվել, կ'ըսեն : Հարկաւ մի և նոյն դասու աշակերտները միօրինակ յաւաքդիմութիւն ցուցնել չեն կարող : Այս տարի յուլիս 6, 9, 10, 11 օրերուն մէջ պատուաւոր Քննչաց ներկայութեան քննուեցան վարժարանիս Դ. և Ե. դասերը, իսկ միւս դասերը վարժարանիս դասատուներէն քննուեցան : Հոս կը զնենք Դ. և Ե. դասերուն մրցանակաբաշխութեան ցուցակը :

ՀԱՅԿԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՏԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Ղալաթ Քերահամեան Կեսարացի
Ղազարոս Պետրոսեան Բնիկեանցի
Խոտածատուր Զովակիմեան Բնիկեանցի
Սիւրիւր Վրկոյրեան Բնիկեանցի
Ղալաթ Սարգիսեան Բնիկեանցի
Սէլքիսեդ Սանտեսան Երզնկեցի

ՄՐՏԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Պաշտասար Երանոսեան Ղպուշեցի

ԳԱՂՂԻԵՐԵՆ

ՄՐՏԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Երկրաբար Սուրաթեան Վանցի

Սկրտիչ Յակոբեան Պարտիզանցի
Սկրտիչ Յարութիւնեան Սեբաստացի
Դաւիթ Լճրահամեան Կեսարացի
Ղազարոս Պետրոսեան Բինկեանցի
Լսողաճատուր Յովակիմեան Բինկեանցի
Սկրտիչ Գրիգորեան Բինկեանցի
Դաւիթ Սարգիսեան Բինկեանցի

ՄՐՅԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դասպար Սեւքոնեան Տրապիզոնցի
Սեւքոնեա Սանասեան Երզնիսցի

ՏԱՃԿԵՐԻՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Նշան Լեւոնեան Վանցի
Դասպար Սեւքոնեան Տրապիզոնցի

ՄՐՅԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Լսողաճատուր Յովակիմեան Բինկեանցի
Դաւիթ Սարգիսեան Բինկեանցի
Ղազարոս Պետրոսեան
Յովհաննէս Սարտրոսեան Կեսարացի
Սկրտիչ Յակոբեան Պարտիզանցի
Պաղատար Երանոսեան Լյուքսեցի

ԹՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Դասպար Սեւքոնեան Տրապիզոնցի
Յովհաննէս Սարտրոսեան Կեսարացի

ՄՐՅԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Լսողաճատուր Յովակիմեան Բինկեանցի
Սկրտիչ Գրիգորեան Բինկեանցի
Սեւքոնեա Սանասեան Երզնիսցի
Ղազարոս Պետրոսեան Բինկեանցի

ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Եղիազար Սուրբաթեան Վանցի
Դասպար Սեւքոնեան Տրապիզոնցի
Սկրտիչ Յարութիւնեան Սեբաստացի

ՄՐՅԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Սկրտիչ Յակոբեան Պարտիզանցի
Լսողաճատուր Յովակիմեան Բինկեանցի
Սկրտիչ Գրիգորեան Բինկեանցի
Սեւքոնեա Սանասեան Երզնիսցի

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Եղիազար Սուրբաթեան Վանցի
Սկրտիչ Յակոբեան Պարտիզանցի
Դաւիթ Լճրահամեան Կեսարացի
Լսողաճատուր Յովակիմեան Բինկեանցի
Սկրտիչ Գրիգորեան Բինկեանցի
Ղազարոս Պետրոսեան Բինկեանցի

ՄՐՅԱՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դաւիթ Սարգիսեան Բինկեանցի
Սեւքոնեա Սանասեան Երզնիսցի
Պաղատար Երանոսեան Լյուքսեցի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Նշան Երանոսեան Չմշկեղէնցի
Սկրտիչ Գրիգորեան Բինկեանցի

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՐՅԱՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

Ղազարոս Պետրոսեան Բինկեանցի
Դասպար Սեւքոնեան Տրապիզոնցի

Թէ այս աշակերտացի և թէ միւս բոլոր դասերուն ուսմանց վիճակը և վարժարանիս վերաբերեալ ուրիշ տեղեկութիւնները առանձին յայտարարութեամբ տպուած և հրատարակուած ըլլալուն, հոս զանց կ'ընեմք, և նոյն Յայտարարութենէ կը խրկենք մեր պատուարժան բաժանորդաց :

Պարգեւաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ Յունիս 21 հիւրակի օրը Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ : Ընթացողին Վերապաւիտ Խորիմեան Սկրտիչ վարդապետը ժամերգութեան առէն դեղեցիկ և ազգութեանս բանութեամբ թիւն մ'ը բար. Ս. Պատարադէն զինք բոլոր աշակերտք ալ հաղորդուեցան Քրիստոսի Տեառն մերոյ Ս. Սարմնոյ և Ըրեան, և սոյնոյէս հոգեւոր ցնծութեամբ պատրաստուեցան հանդիսին բացուելուն : Դամ 6 ին հանդէսը բացուեցաւ. Հանդիսի խմբագրին մէկ ատենաբանութեամբ, երթալով բազմութիւնն այն ատոյիճան խոնկեցաւ, որ հանդէսը համառօտել արժան դատուեցաւ. և հետզհետէ Հայերէն ատենաբանութիւն մը Ե. դասու աշակերտ Սկրտիչ Պարտիզանցիէն շարադրուած, Պաղղիբեէն ատենաբանութիւն մը Ե. դասու աշակերտ Եղիազար Վանցիէն շարադրուած և Սիւսիւ Ռեան վարժարանիս Վաղղիացի դասատուէն սրբադրուած, Տաճկերէն ատենաբանութիւն մը Դ. դասու աշակերտ Դասպար Տրապիզոնցիէն շարադրուած՝ կարդացուեցան ազգային երգերուն ընդհատութեամբ : Յետոյ Պարգեւաբաշխութիւնն սկսաւ, միայն Դ. և Ե. դասուն սեպհակախուած էին ընտիր մրցանակներ, Պատի, Խաչ և զանազան ընտիր հեղինակութիւններ, անանկ որ շատին 5-6 կտոր զիրք իրենց ուսմանց համեմատ վիճակեցաւ : Իսկ միւս դասերուն համար բաց ի միօրինակ մրցանակներէն որ կը բաղկանային երկերկու

գրքերէ, սահմանուած էին նաեւ ամէն ուսմանց մէջ միօրինակ յառաջադէմներուն՝ ըստ աստիճանին մէկ, երկու մինչեւ երեք կտոր գիրք։ Ս. Եկեղեցի յաճախող ծայնաւոր աշակերտաց ալ ըստ որում եկեղեցւոյ աշխատաւոր են, և մանաւանդ անոնց մէջ գրեթէ ամէն օր երեկոյ առաւօտ եկեղեցին գտնուողներուն և իրենց պաշտօնը պարկեշտութեամբ կատարողներուն՝ յատուկ արծաթեայ խաչեր տալ որոշուած էր։ Բայց Պ. և Ե. դասերուն մրցանակաբաշխութիւնը միայն Եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ, իսկ միւսներունը դպրոցին մէջ աւանձին։ Ըստ որում հետզհետէ հետաքրքիր հանդիսականները այնչափ խոնկեցան, և տեսնելու համար այնչափ կը տաքնապէին, որ հանդարտութիւնը և բարեկարգութիւնը չաւրուած՝ արժան համարուեցաւ հանդէսը վերջացնել, փոքրիկ պատանւոյ մը՝ Չմէկեղեկի Կարապետ Մեծախանի բարեմաղթութեամբ, և Մեծապատիւ Տեղապահ Սրբազանի օրհնութեամբ։

Հատ ուրախ եղանք որ մեր խումբն հանգիստաններուն գրեթէ բոլորն ալ պատուաւոր պանդուխտ ազգայիններէ և բեռնակիր եղբայրներէ կը բաղկանար, որոնց ներկայութիւնն աւելի մեղի սիրելի էր, քան այն Պօռսեցիներունը, որոնք եթէ մեր մասնաւոր հըրաւիրադիրներուն և պանդուխտ աշակերտաց պատիւ բնել ուզելով ներկայ դասուէին, շատ քրտինք թափել և նեղուելու և հետեւաբար դուցէ տրոնջալու պիտի ստիպուէին։

Բայ ի խաչերէն ուրիշ ինչ որ մրցանակ տրուեցաւ այսինքն թէ պատկները և թէ բոլոր գրքերը, և թէ ուրիշ ծախքերը որ հանգիստ պատճառաւ եղան, ամէնքն ալ սիրով վճարել յանձն առաւ ազգասէր անձ մի ի իւր բախոյս պանդուխտ աշակերտաց, որոնց դաստիարակութեան վրայ խիստ ջանադիր է, և որով զմեզ ալ շնորհապարտ թողուց։

Ի վերջոյ շնորհակալ կ'ըլլանք վարժարանիս յառաջադիմութեան նսրատող բոլոր ազգասէր անձանց, Պարզեւաբաշխութեան հանդէսին իրենց ներկայութեամբ պատուող հանդիսականաց, և մասնաւորաբար դպրոցիս հոգաբարձութեան պաշտօնը վարող Սեծապատիւ Պօշնակեան Սարգիս աղային, որ թէ իր և թէ իրեն նման ազգասէր Ղալաթիացւոց օգնութեամբ և պանդուխտ հասարակութեան աջակցութեամբ մինչեւ ցարդ ամէն խոչնդոտներու առաջն առնելով Մեծապատիւ հօգը պաշտպանութեամբ կարող եղանք յարստեւ պահել վարժարանս, և կը յաւանք որ այսու-

հետեւ ալ Ղալաթիոյ շնորհալիր թաղական խորհրդոյ մեծապատիւ անդամաց ձեռնուուութեամբ վարժարանս կը յարստեւէ իր ընթացքին մէջ։

ԳԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍԲ

ՊԵՂԱՍԵԱՆ ԹՈՒՉՆԻԿԻ 124 ԹՈՒՆՈՅ ՎՐԱՅ

Պեղասեան թուինի 124. Թուոյն մէջ Մեծապատիւ վերնագրով յօդուածին մէջ հետեւեալը կը կարգանք.

«Չաւակաց մատակարարուելիք ճշմարիտ կրթութիւնը՝ ողանք կատարելապէս մարդասիրական և բնիկասիրական ու սիրողներով զարթեւ և երկրիս մարդկային դրութեան վերաբերեալ ամէն զիտութեանց տեղեակ բնելու մէջ կը կայանայ, և թէ և իրաւ է որ մինչեւ ցարդ, Եւրոպոյ և Մեծ Ռիկայի մէջ անգամ դեռ մարդկային ազգը ճշմարիտ կրթութեան թիւերը միայն կրօնասիրութեան և անոր վերաբերեալ ուսմանց մէջ կը փնտռէ, այլ սակայն փարձաւորութիւնը ալ համոզեց ողաշարժս թէ լոյ իշտասիրութեան միայն հանդէսէն ինքնիք մէջ երջանկաւորն ինչ ինչ բերելու համար գրեթէ որոշուած պարտաւորութիւնն է, և այս աշխարհիս մէջ մեր անցնելի օրերուն համար օգուտ մը չի իշտար ունենալ, և ոչ ալ ինչոյ հոս մէջ երջանիքն է, և թէ մարդկային բնկերութիւնը այս երկրիս մէջ զայն նազան երանութիւններ և երջանկութիւններ վայելելու համար պարտի բնութեան ամէն օրէնքներուն տեղեակ լինել և ողաշարժական պարտաւորութեանց վրայ լաւ հմուտութիւն և զանազան կատարելութեամբ արամաղութիւն ստանալ»։

Ուշադրութեամբ կարդայինք այս յօդուածը։ Երանելի կարգացնիք նոյն թուոյն մէջ պարտաւորութեամբ ուրիշ յօդուածները, գրեթէ ամէնքն ալ իրար կը շօշալէին սկզբան մը մասին. այլ սակայն մեզի անհաւատալի երեցաւ որ այս խօսքերը ու այս զգացումները յօդուածներն ստորագրող երիտասարդներ ըլլան։ Ըստ որում վերագրեալ յօդուածն ստորագրող երիտասարդին բերնէն այսպիսի խոստովանութիւն մ'անգամ լսած չէինք. անոր զանազան հեղինակութիւնները տեսած ենք, և գիտենք որ ինքն թէպէտ կրօնատ կը գրէ, բայց կրօնի սկզբանց դէմ քան մը հրատարակած չէր, մանաւանդ թէ կրօնական վեճարանութեանց մէջ անգամ մտած է, և Մեծ Ռիկայի Միսիոնարաց դէմ պաշտպանած ունի զվեհափառ կաթողիկոսն ամենայն Հայոց։ Երբ ուսման հեղինակին վրայ այսքան իրազատութիւն ունենալիս այս պատճառներուն և մէջ մ'ալ կը դաստիարակութեան առբիւրին համար էր. վստահ Պեղեցի Բաղդաւանաց դպրոցին մէջ իր դաստիարակութիւնը առնող պատանիէ մը եթէ ոչ պաշտպանութիւն Հայաստանաց Ս. Եկեղեցւոյ ազգայնաւորութեանը՝ դէմ Բրիտանական Ս. Կրօնի դէմ յարձակմանը չէինք սպասել։

Ուստի անանկ ենթադրեցինք որ անդուշտութեամբ գրուած է այս յօդուածը, կամ որ ինչպէս շատ անգամ փորձով տեսած ենք, Եւրոպոյի հեղինակի մը բերնէն այսօրինակ խօսք մը լուծած և առանց նշանակութեան թափանցելու՝ հիացմամբ յեղեղելու նկատուած է, կամ թէ մեր Ղզգին եկեղեցականաց դաստիարակութեան հեղինակին վրայ սրտնեղութեամբ յօդուած է։ Սակայն յօդուածին հեղինակը անձամբ տեսնելով երբ բացատրութիւն խնդրեցինք իր յօդուածին վրայ, ցաւք սրտի նշանակեցինք որ կատարելապէս կը բացատրէ ինչպէս որ չէինք կարծեր, և սրտի ցաւ մ'ալ նկատեցինք վրան, որ կարող չէ համարձակ իր սկզբունքները հրատարակել, և մարդկային ազգը փրկել այսպիսի նախադաշտաններէ մը, որ յաւիտեականութեան ցտորով մը՝ երկրի մէջ անապական երանութիւններ և երջանկութիւններ չաշխուէն զրկուած է։

Արդ կրօնքը ամէն մարդու իր ներքին գինն է. իր խոյնքանքն կը հարցուի. բնաւ ոչ որ ուրիշի մը կրօնական զգացմանց դատաւոր կանգնելու իրաւունք չունի։ Սակայն յակնի յանուանէ բանի մը երիտասարդներ կը ձանաչենք, որ բացարձակ Բրիտանական կրօնի դէմ կը վիճին, և առանց Բերտ-

կանութիւն անգամ՝ կարգադրած ըլլալու, կոխքնող տրամաբանութիւնները դարձուցած և բնութեան գաղտնեաց լաւ տեղեկութիւն ստացած, անհաւատ փիլիսոփայից գիտցածին 100 ֆւն ին ալ անտեղեակ ըլլալով, անոնց դեռ փաստաբանել չը կրցած մասերը բացատրելու և վարդապետելու ելած են, ինչպէս որ մ'ալ մեր գլխուն այս նոր վարդապետութիւնը բնութեամբ փորձանքը պատահեցաւ: Ի սկզբան անտարբեր գտնուեցանք, և բանի տեղ չգրկելը ամենց բաժնեւորը, երթալով երբ րեցինք որ իրենց քարոզութիւնը աւելի ընդարձակելու ելած են, և առանց տանջուլու, ասոր անոր վարդապետելու ալ ելեր, և այսպէս առ ու ան խեղճ և պարզ երկրաստորներու միտքը պղծարելով, զանոնք գայթակղեցնելու կը յանդիմն, պէտք եղած տեղը մենք ալ բանիւ բերանայ այդ ձերբակալ (բոտ որում Բրիտանական կրօնի ամէն հաւատալեաց ձերբակ է ըսելով կը ձգուեն) վարդապետներուն դէմ՝ կշտամբանօք խօսած ունինք, թե և ան ալ շատ քիչ անգամ:

Իսկ այսօր երբ պարբերական թերթի մը մէջ նոյն վարդապետութիւնները հրապարակաւ քարոզուած կը տեսնենք, երբ այդ քարոզչներուն հետեւող անմեղներու խումբը կը նկատենք, ոչ թէ միայն իրեցե խմբադիր պարտաւարութիւն կը զգանք այդ վարդապետութեանց դէմ խօսելու, այլ իբրեւ Հայ անհատ մը, Ազգի բարօրութիւնը և յառաջդիմութիւնը սիրող, և իբրեւ ճշմարիտ Մահմադականներ մը՝ բանալու այն վարդապետը, որուն ներքեւ սեւ հողինը նստած՝ անդադար կը մարտնչին Աստուծոյ Եկեղեցւոյն դէմ, և իրենց պատրուակներ բռնած՝ կրօնի պաշտօններուն յանցանքները ընդհանուր առմամբ այնպէս պատկերացնելու կը ջանան, որ կրօնին ալ իր պաշտօնեայն պէս արաւառուր, խորեւայ և սառն ցուցնելու չափ կը ձգեն:

Այս, ձերբակալ աղանդաւորին մէկն անգամ մը մեզի ըսաւ թէ՝ մինչև Հայաստանի այս ճշմարտութիւնը, այսինքն՝ մինչև Հայաստանի թէ Բրիտանականութիւնը չլինած է, մեր ազգն ալ յառաջ չափոր երթալ: Կենք ալ ան ասէն կընայինք այս խումբին հետ մարտաւիլ, բայց սակայն ոչ պատահութեամբ ունենինք և ոչ ալ աղէկ սեղեցինք իրան և խառն ժամանակի մէջ անոնց հետ վիճել: Թողուցինք որ ժամանակն ինքնին այդ չարամիտներուն արժէքը ցուցնէ: Հիմա որ Մահմադականութեան համար վտանգ մը չկայ, հիմա որ Մահմադականութիւնը անհաւատ աններ պատակ խեղճ արտաբաններու պաշտօնականութիւնը ոչ կ'աւելի և ոչ ալ կարօտ է, հիմա որ այդ թշուառները առանձին ժողովակներու մէջ քարոզութեամբ զոհ չըլլալով՝ հրապարակական թերթի միջոցաւ ալ քարոզելու կ'ենեն, մենք ալ համարձակութեամբ յառաջ կ'անցնինք խորտակելու այն զօրութիւնները, որ լոնցմով իրենք կը կարծեն թէ պիտի յաջողն...:

Միւս ազգային օրագիրներուն և բոլոր հանդէսներուն խմբադիրները անշուշտ դժգոհ են այս մեր բաժնեւորը, բայց մինչև ցարդ Ազգին վիճակին նկատմամբ գուցէ լաւ կենան աւելի խոհեմութիւն սեպած էին: Իսկ ասկէ ետքը անտարբերութիւնը յանգում է. Ազգին վիճակը, անոր թշուառութիւնները և տառապանքները մի առ մի ուղեւորու առաջը բերենք, և նոյնպէս այս նոր վարդապետութեան հետեւներն ալ յուշ տանք, կամ թէ որ ձեռք գիտենք, Գաղղի պահաւառութեան դարուն պատմութիւնը կարգանք, և անոր հետեւանքներուն հետ՝ մեր Ազգին գլխուն գալիքները կ'ընենք, և անոնի որոշներ թէ արժան է կամ ոչ՝ անտարբեր մնալ:

Նորէն նորէն կը կրկնենք. մարդ մը անհաւատ ըլլայ, ան կրօն, անտառուած, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, իր գիտնալու բանն է, երբ պարզ անձի մը գայթակղութիւն չտար, երբ ուրիշ մը վարդապետել չուզէր, յարգանքով իսկ արժանաւոր է. բայց երբ հրապարակ կ'ենեն, երբ Աստուծոյ պաշտօնեաները Տիրոջ բեմին վրայէն վազարելու, և անոն ինք ելնելու կը նկատի, արժանի են այնպիսիները ամէն անարգանաց և կշտամբանաց: Մահմադական որ սոսոր յայտնի կը տեսնենք թէ այսպիսիները Ազգին յառաջդիմութիւնը սիրող ձեւացած և Մահմադականներ երեւալով իրաւունք կուտան, սամիկ հատարակութեան որ իրենց հետեւաբար բոլոր Ազգին յառաջդիմութիւնը սիրողը և Մահմադականութեան վրայ կանխածին. ինչու, վասն զի անոնց խօսքերը կը լինէ, անոնց դրածները կը կարգայ հասարակութիւնը, կը տեսնէ միանգամայն որ թէ ազգային օրագիրները, թէ վար-

դութիւնը թէ կղերը և թէ Ազգին մէջ գտնուող բոլոր ազգեցութիւն ունեցողները անտարբեր կը լինան, ուստի զանոնք ամէնքն ալ մէկ ջրով լաւալու իրաւունք կ'աւանդուի:

Որչափ ցաւալի վիճակ, ինչ տարաբաղդութիւն Մահմադականներուն, և ինչ երկնակութիւն Մահմադականութեանցն, բուն կողմէն՝ որոնք ձերբակալներուն բաժնեւորը լաւ ըլլալով և թափէին վերայիւր յօգուածը կարգաւոր գործած և զարացած են, որ Ազգին յառաջդիմութիւնը սիրող, Մահմադականութիւնը պաշտպանող, բայց կրօնի վրայով մտքերու մէջ պղծարութիւն ձգողներն չենք, և ոչ ալ կը թողանք որ Ազգը անանկներուն ձեռքը խաղալիկ ըլլայ, և ոչ ալ կը լորձին մէջ իրենց սուրբ կոյճանը անարժանները կուղեկը պաշտպանել. քաւ լիցի:

Դառնանք մեր մէկ քանի ուրիշ գիտողութիւններուն:

Յօդուածին հեղինակը Թափէի մի և նոյն Թուոյն մէջ Առաջին Վանի վանհայր անունով յօդուած մը ունի, որուն մէջ հետեւեալ ուշադրութեան արժանի կտորները կը գտնենք.

«Ինչ, միթէ քանի մը հարկը կտոր ձեռագիրներ պիտի ոցուցնեն մեզ որոնց մէջ հազիւ քանի մը կտոր օգտակար գրուած թիւներ կան, իսկ մնացեալները հազիւ թէ կարելի է գտնել ու Աւստրալիոյ իմ Արքայականութիւնը, որոնք թէ որ մէկը հաստատելու լիցի պիտի լինի, առաջին և վերջին արդիւնքը ինչպէս պիտի լինի»:

Այս խօսքը բացատրելու համար ալ ներքեւ սա հետեւեալ ծանօթութիւնը կը դնեն.

«Մեր այս բաժնեւոր թող չի հասկցուի թէ մենք կրօնքը ոչ միայն յարգել, չէ մենք կը յարգենք կրօնքը և անոր ժողովը. ոչ ինչ որքան կարեւոր լինելը շատ լաւ գիտեմք, այլ սակայն սա ոչ ալ գիտեմք թէ՛ աղէ մը որ իւր բոլոր ուժը մի միայն կրօնի ու վրայ կը թափէ, հարկաւ շատ յետադիմ կը մնայ. աշխարհ լինի ոչ միայն ինչ հանդէսէն ինչ համար փառանքաւոր. այս ինչպէս ալ ոչապ երանութիւններ ունի որ վաշտելու են»:

Դարձեալ նոյն յօդուածին մէջ.

«Այս կրօնաւորը, կրօնաւորը, Հայոց ազգը ալ լաւ տեսաւ թէ ինչ ոչ ինչ փառանքաւոր վրայ հիմնեալ են ձեր բարոյականութեան հետեւ գաղափարները և գտնորը, բայց եղուի որ, դէմ թառախելու համար է և ոչ ինչ փառանքաւոր, այլ սակայն ոչապ ինչպէս լինի, և ինչպէս էլ որ այս յօդուածին հեղինակը ոչապ թէ ունի միւս որ ինչ և ճշմարիտ բարոյականութեան մէջ եղած ոչապ փառանքաւորութիւն լի յայտնէ»:

Այս յօդուածին ողին ալ ծածկել ուղիւով, հետեւեալ ըստ ցարդութիւնը կը դնեն ծանօթութեան մէջ.

«Չմը մոռնար հա յիշելու թէ մենք որքան որ կրօնքը, ոչ նոյնքան կը յարգենք նորա պաշտօնեաները, և այլն»:

Արդ յօդուածին հեղինակը որքան որ կրօնքը կը յարգէ, նոյնքան կը յարգէ կրօնից պաշտօնեաները. իր խոստովանութիւնն է առ. Եւ դարձեալ ինք կը խոստովանի թէ «Աշխարհ չեմք եկած լիցի հանդէսէն կենաց համար տանջուելու այս կենանք ալ շատ երանութիւններ ունի որ վրայելու ենք»:

Ինչ են աշխարհիս երանութիւնները, որոնք վրայելից կ'արգիլեն կրօնքը: Կատարեալ երկնակութիւն այս աշխարհիս մէջ չկայ, բայց յօդուածին հեղինակը քանի մը տեղ կը ըսէ որ «շատ երանութիւններ և երկնակութիւններ կան», «որոնք վրայելու համար պարտինք բնութեան ամէն օրէնքներուն վրայ տեղեկալ ըլլալը»: Որքան են բնութեան օրէնքները. «... մտն օրեր Գաղղիէն քանի մը անունով գրուելի զիք մը հրատարակուեցաւ, դարձեալ այն յօդուածին հեղինակին աշխատասիրութեամբ, այս գիրքէն պիտի տրվի մեր երկրաստորները բնութեան այն գաղափարները, որոնք երանութիւններ և երկնակութիւններ են, ըսել է որ յօդուածին հեղինակը իր գրութեանցը կամ սկզբանեղ յատկապէս զգուշացուած պատրաստութեամբ և հետեւեալ ալ հրատարակել կը խոստանայ. ինչպէս եղաւ Գաղղիէն քանի մը անունով, որուն մէջ բարոյականութիւն չկայ ըսել կը համարձակինք նկատմամբ այն պատկերներուն, որոնց ամենեւին հարկաւորութիւն չկար. երկրաստոր ընթերցողը գրութեանքն քան մը պիտի հասկնար նեկը հասկնար, ան որ ոչ բժշկի, ոչ դեղագործ, ոչ վիրաբոյ է,

եւեր կը յափշտակէ՝ անոնց պաշտօնն ու փառքը և քանի մը եւրոպացի հէզիսակներէ հաւաքածոյ մը կը հրատարակէ, և նորա տէր երկրաստարդները ձեռքէ ձեռք խլելով՝ փախաբանօք կ'առնուն, և առանց բառ մը կարգալու՝ պատկերները կը դիտեն, փնտրեն նոյն դասերը, նոյն խրատները քաջահմուտ բժիշկ մը Անգլիայէ փոխառնելու պարկեշտ լեզուով աւելի տեղի տեղը բացատրած ունի իր Արտ-էսթ ելլայնալէյոն-Քեմըր մէջ, որ հիմա փոշիներու մէջ թաղուած կը մնայ:

Արդ Քրիստոսի Նիկիդեցոյն դէմ ածարհաւաճող անձի մը բերնէն Քրիստոսի Նիկիդեցոյ պաշտօնեաներուն վրայօք դանդաղ կամ կշտամբանք լսելը ինչ ատփաճան կրնայ աղօղեցութիւն ունենալ:

Կրօնքը բարոյականութեան հիմն է, և ոչ միայն հանդերձ եւս աշխարհի մէջ, այլ այս աշխարհիս մէջ ալ երջանիկ կ'ընէ մարդը: Թուովք է կեղեցական երեւելի գիտուններու վկայութիւնները, այլ վեբէօր Հիլի կոյի մէկ խօսքը յառաջ բերելը: «Աստուակը կը թէ լինանայ, աշխատութիւնը կը արեանայ, և մարդ հոգի, բարի, իմաստուն, համբերող, արդար, իմացականութեան արժանի, աղատութեան արժանի, խնարհ ու մեծ կ'ըլլայ միանգամայն, երբ ունենայ իր առջև՝ լաւագոյն աշխարհի մը մշտնջենաւոր տեսիլը»:

Վառլենկիթըն Ամբրիլայի աղատարարը, այն ներհուն քաղաքագէտը՝ որ պարագլուխ կենալով իր ժողովրդեան զանոնք ինքնագլուխ ապցային կառավարութեան մը տէր ըլլաւ, Նախագահութենէ հրաժարած ժամանակը տես ինչ սքանչելի կերպով կը խրատէ ժողովականները, և Կրօնի սկզբնոյ՝ վրայ կը հիմնէ ազգային բարոյականութեան ծաւալումը:

«Քաղաքական բարոյութեան առաջնորդող բոլոր սովորութիւններն և տրամադրութիւնները իրենց անհրաժեշտ նշուակ ունին Կրօնքն ու Բարոյականութիւնը: Ունան տեղը Հայրենապիտեան պատիւը կը պահանջէ այն մարդը, որ կ'աշխատի մարդկային երջանիկութեան այս մէջ դէմը և մարդկան ու քաղաքացեաց պարտոց այս ամառ նշուակները խախտելու, և ինչպէս բարեպաշտ մարդը՝ անանկ ալ՝ սոսկ քաղաքագէտը պէտք է զանոնք յարգէ և սիրէ: Մեծահաստք մատենան մ'անգամ չկրնար բովանդակ պարունակել այն յարաբերութիւնները, որ Կրօնքն ու Բարոյականութիւնն ունին առանձնական և հասարակաց բարոյութեանց հետ: Սոսկ պարզ հարցումն ընելը թէ, ո՞ր կը մնան ստոյգաւոր, համբաւելի և կենաց ապահովութիւնները, երբ կրօնական պարտոց զգացման հետ ընկերանալէ կը դադարի այն երգումը, որ արդարութեան ատենաներու մէջ խուզարկութեան գործիք է:

«Պէտք է որ զոռնութեամբ հեռանանք այն կարծիքէն թէ Բարոյականութիւնը կրնայ կանգուն մնալ առանց Կրօնից: Ինչ որ ալ ըլլայ մասնաւոր կազմաւորած ունեցող մտքերուն բարձրաստիճան դաստիարակութեան ազդեցութիւնը, տակաւին բաւականութեամբ կը փորձառութիւնը ի միասին կ'արգիլեն զմեզ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՈՐՈՑԱՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆԱԼՈՒՄԸ ԱՆՆԱԿԵԼԻ ԱՌԱՅՈՒՄԸ ՆԱԿԵԼՆԵՐԸ ՍԿԶԱՐՆՑ Կ: Ժամանակ. տես թիւ 10, էրես 74:

Բազմաթիւ վկայութիւններով կրնայինք ապացուցանել թէ Կրօնքը հանդերձեալ կենսի մէջ երջանկութիւն մը ձեռք բերելու համար գրեթէ արուած պարտաւորութիւն մը չէ, և թէ այս աշխարհիս մէջ մեր անցնելիք օրերուն համար օգուտ մը չունեցող և հոս զմեզ երջանիկ ընել չկրցող ալ չէ. աակայն մենք այդ փաստերը կը թողնենք որ հեղինակներն առաջ բերեն, որոնք պիտի հրատարակէին, քանի որ պատեհութիւն ունենանք:

Մեր սրտին ցաւը սա է որ Ազգին վիճակին անտեղեակ, այդ սկզբնոյց ուղայն և հետեւանքներուն բոլորովն անտեղեակ անխոհեմ դուլներ, անխոհ, որ ազգայնութեամբ ալ պարծիլ կ'ուզեն, Կրօնից աղատութիւնը պահանջող ձեռք ցած միջոցներ իրենք կ'ընեն պարզամիտ հասարակ ժողովրդէան դադարախնդրող պոտրեկու: Ուրիշ անգամ դարձեալ պիտի դառնանք այս նիւթին վրայ:

24ԱՅ ԲԱՐՈՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵԹԵՆ 24ԱՅ ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼ ԿԵԱՆՔ

Հոգոյ անմահութեան ապացոյցը՝ գերեզմանաց վրայ մարդոս ունեցած յարգանքէն տեսնուած:

Բարոյականութիւնը ընկերութեան հիմն է. ստիպյալ է թէ մեր վրայ ամէն բան նիւթաւ կան է, ուրեմն իսկապէս ոչ մարդութիւն, ոչ առաքինութիւն, հետեւաբար և ոչ ալ բարոյականութիւն կայ: Մեր օրէնքները որ առնչական և փոփոխական են, չեն կրնար նեցուկ ըլլալ բարոյականութեան, որ միշտ Բացարձակ և անփոփոխ է: Ուրեմն պէտք է որ անոր աղբիւրը ասկէ աւելի տեւական աշխարհի մը մէջ ըլլայ, և հոն անցաւոր վարձատրութիւններէն և վաղանցիկ պատիժներէն աւելի ապահով երաշխաւորութիւններ ունենայ: Լիզան Փիլիսոփայներ, որ կարծեցին թէ, կրօնքը բարոյականութիւնը պաշտպանելու համար հաւաքած է, բայց չգիտցան որ գործը պատճառի տեղ կ'առնէին. կրօնքը բարոյականութեանէն չ'աղբերանար, այլ՝ բարոյականութիւնը կրօնքէն կը ծնանի. որովհետեւ՝ ինչպէս որ ըսինք, ճշմարտ է թէ բարոյականութեան սկզբ բունքը Պիլիսոփան կամ պարզ ինքնական մարդուն մէջ չէ. քանզի յայտնի է թէ, երբ մարդիկ Նստածոյ գաղափարը կը կորսնցնեն, ամէն տեսակ եղեռնագործութեանց մէջ կը գահաւիժեն, առ ոչինչ համարելով օրէնքներն ու դատիժները:

Կրօնք մը՝ որ Քրիստոնէութեան աւերակներուն վրայ կանգնիլ ուղեց, և Աւետարանէն աւելի բարեքներ ընել մարդոց, Տասնաբանեայ օրինաց այս պատուէրը եկեղեցեաց մէջ աւելի պարզեց, թէ Տղաք, պատու-եղէն ինչ հայր ու մայր: Ինչո՞ւ համար մարդասէրները (theophilanthrope) այս պատուիրանին վերջին մասը՝ որպէս լի երկարափայլ ըլլալը ի բաց առին, վասն զի գաղանի թշուառութիւն մը սորվեցուց անոնց թէ մարդս՝ որ բան մը չունի, չի կրնար բան մ'ալ տալ: Ինչպէս կրնայ տարիներ խոստանալ այն՝ որ իր երկու վայրկեան ապրելուն վրայ անգամ վստահ չէ, Լին ատեն պիտի ըսէին անոր, դուն ինձի կեանքը կը պարգեւես, ո՞չ ապաքէն և դու ինքն հող պիտի դառնաս: Իբրեւ Լիզովա ինձի երկար կեանքը կը շնորհես, ուրեմն և դու անոր նման յաւիտենականութիւն ունիս որ անկէ օրեր բաշխես: Ինչո՞ւ համար, ապրած ժամը անգամ քու կը դը չէ. մահն է քու միակ սեպհականութիւնը. ոչինչութեան զատ ինչ պիտի հանես ու:

բեմն քու գերեզմանիդ խորէն իմ առաքինութիւնս փորձաորեալս համար :

Վերջապէս, հոգւոյ անմահութեան բարոյական ապացոյց մ'ալ կայ, որուն պէտք է յենուլ. այն է, մարդոց՝ շնորհմանքուն վրոյ ունեցած մեծարանքը : Հոն աննկուն հմայիւք կեանքը մահուան հետ կապուած է. հոն մարդկային բնութիւնը գեր ի վերայ կը հանդիսանայ բոլոր միւս արարածներէն, և իր բարձր նսեհը յանդիման կ'ընէ ամենուն : Ենտեանը գիտէ թէ ինչ է մահը, իր ածիւններուն վրայ կը մարմնոքի, իւր հօրը ոսկերացը վրայ կը ցաւի, կամ լաւ ևս, մանկութեան ժամանակի խնամոյ կարօտութիւն անցընելէն վերջը՝ իր հայրը կը ծանչնայ : Եւսկից է ուրեմն մահուան վրայ ունեցած մեր հօր գաղափարը. միթէ տուած յարգանքնիս հողին համար է. ոչ բնաւ. մեր նախնեաց ածիւնը կը յարգենք, որովհետեւ ձայն մը մեր ականջին կը չնչնէ, թէ անոնք բոլորովին ոչնչացած չեն, և ահա այս ձայնն է որ դամբանական պաշտօն մունքը բոլոր ազգաց մէջ կը սրբաշնորհէ : Եւսկից ալ առ հասարակ համադրւած են, որ քունը չիքմի մէջ անգամ տուական չէ, և թէ մահը ոչ այլ ինչ է, բայց փառաւոր այլափոխութիւն մը :

ԱՄԹՕՊԻԱՆ

Թարգմ. Մկրտիչ Գրիգորեան Բիւիէանցի
Աշակերտ Աննաիրիչի վարժ. Ղալաթիոյ :

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

« Բահանայական ժողովին նպատակը բահանայից արդի վիճակին բարեբաւութիւնն է, և իր գործածած միջոցներուն մէջ բան մը չը կայ որ Ղզգային կամ որ և է անհատի մը ֆնաւակար ըլլայ. իր հաստատութիւնը Ղզգային ներկայ վիճակին մէջ պէտք մըն էր, և այս պէտքը զգալով խառն ժողովն ալ վաւերացուց զանի :

« Ղզգային Վարչութիւնը ցաւօք կը տեսնէ ժամանակէ մը ի վեր այն յախուռն յարձակումները որոց ենթակայ եղած է սոյն ժողովը մէկ քանի օրագրաց կողմէն. ոչ թէ օրինաւոր և ազատ դատաքննութիւնը կը մեղադրէ, այլ չկրնար նաեւ արդարացիւնէլ այն բռնուն և անուղբելի ընդդիմութիւնը՝ զոր ոմանք իրենց բան գործ ըրած են, և որ երբեմն հասարակաց իւրաւութեան սահմանէն դուրս ելելով՝ անձնական պատիւը սանձափոխ կ'ընէ, և որ մեծն է բոլոր քահանայութեան պատուոյն և Ղզգային ամենէն սիրելի զգացմանը գէժ կ'անիրաւի : »

16 յուլիս 1863

(Ստեփ.)

Սեծապատիւ Խմբագիր

Գլխավորն ճուր 30 օգոստ 1863.

Երէկ Ղալաթիոյ Սուրբ Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Համախորհուրդ ժողով կազմուեցաւ Վանապատիւ Տեղապահ Սրբազան Հօր Եպիսկոպոսութեամբ, Ղզգային առ ժամանակեայ վարչութեան խառն խորովոյ անդամներէն, Սահմանադրութեան Գործադիր (Հանձնաժողովէն և նորընտիր Թաղական Խորհրդոյ Լսենապետներէն :

Երբէն Կ. Պօլսոյ գրեթէ բոլոր Թաղերուն Բնորոգական ժողովները Երեսփոխանական ընտրող ցանկերը պատրաստած և զրկած ըլլալով, Գործադիր (Հանձնաժողովը Բէրա և Գաւառի, Պալատ, Սալմա-Թօքոս և Բարախթօքի միացեալ Թաղերուն համար ալ համեմատական Թուով բաժինը որոշեց, ու Կ. Պօլսոյ բոլոր Թաղերուն ընտրողները հաշուելով գտաւ որ Սարաքաղաքիս մէջ Ղզգային Երեսփոխանաց ընտրութեան մասնակից ըլլալու իրաւունք ունեցող միայն 3600 անձինք կան, որոնց մէկ մասը արգէն իրենց ընտրողական իրաւանց իբր առհաւատչեայ Ղզգային ընդհանուր տրոյ Թերհաշիւ 75 ղուրուշ նպաստ շնորհած են :

Համախորհուրդ ժողովը այս թիւը 80 երեսփոխանաց Թուով բաժանելով տեսաւ որ 45 ընտրողի մէկ երեսփոխան կ'ընայ. ուստի իւրաքանչիւր Թաղի ընտրողաց համեմատութեամբ Բաշիման ցոյցիւ պատրաստեց հետեւեալ կերպով :

Քուրճափու Սոյր Եկեղեցի	13	Պեշիթաշ	5
Կէտիկ փաշա	4	Օրմարէօյ	5
Ենի բափու	4	Բարախթօք	4
Սամաթիա Սուրբ Գէորգ	10	Հիւսոյ	1
" Սուրբ Յակոբ	2	Պօլսոյ գիւղ	1
" Սուրբ Յովնանէս	2	Սեմիթիա	1
Թօփթափու	1	Ենի գիւղ	1
Քարախթօքիւք	1	Գէյքօղ	1
Սարսաթօքիւք	5	Ղալաթիա	1
Պալատ	1	Գլխավորն ճուր	2
Եյուպ Սուրբ Եղիս	1	Իճապիլ	2
Սուրբ Ենտեւածին	1	Իսկիււար Սուրբ Խաչ	4
Խառնիւղ	6	" Սուրբ Կարապետ	4
Գառնի փաշա	10	Քաթոլիկ	2
Բերա	10	Քանայիլ	2

Եյս ցուցակին համեմատ Գործադիր (Հանձնաժողովը երկու օրէն բոլոր Թաղերու ընտրողական ժողովոյ պիտի զրկէ Վեյերորդ Տնօրէնութիւնը, որով երեսփոխանական ընտրութեան ձեռնարկութիւն ըլլալով, ասկէ մինչև 15 օր Ղզգային աշխարհական երեսփոխանները կ'ընտրուին : Իսկ Եկեղեցական երեսփոխանները առաջինից կիրակի օրուստոս 11 պիտի ընտրուին Սոյր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւտուէ Եկեղեցական Բնորոգական ժողովի միտնօրէնութեամբ՝ որոյ անդամները հրաւիրուած են այս օրերս ատեան կազմելու :

Խնդրելով որ այս լուրերը սյուստուան Թեր-Թովնիդ հրատարակէք :

ՍՏԵՓԱՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Երեսփոխան Կ. Յանձնաժողովի
Ղզգային Սահմանադրութեան

— Սահմանադրութեան Գործադիր Զանձնաժողովը իր Ե. անօրէնութեամբ նորոնտիր թաղական խորհրդոյ բացատրութիւններ տրուած էր առաջուց պատրաստուած Երեսփոխանական Բնորոշաց ջանկերուն սրբադրութեան և կատարելագործութեան վրայ:

Այս բացատրութեան վրայ ազգայնոց մէջէն կատարողներ գտնուեցան որ « չըլլայ թէ կանխիկ ստակ չվճարող ընտրողները քուէարկութեան մասնակից ընելով Սահմանադրութեան և Տէրութեան կամաց հակառակ գործ տեսնուի »:

Խառն ժողովը՝ որ ազգային գործերուն մասին ուղղակի պատասխանատու է առ Բ. Դուռն, ուշադրութիւն մատուցանելով վերայիշեալ խնդրոյն վրայ, բանակցութիւն քառ Գործադիր Զանձնաժողովոյն հետ՝ անցեալ ուրբաթ արտաքոյ կարգի նիստ ընելով Ազգային Պատրիարքարանը:

Գործադիր Զանձնաժողովը սկիզբէն ի վեր իր բռնած ընթացքը նկարագրելէն ետքը Երեսփոխանական ընտրողութեան խնդրոյն վրայ յայտարարութիւն քառ որ ինք պաշտօն ունի միայն ընտրող զարեւ կամ աւելի ճիշդ խօսելով՝ զարեւ Կառ, և ասոր համար Սահմանադրութեան 65, 66, և 67^{րդ} յօդուածները ուղեցոյց տուած է Բնորոշական ժողովներուն, որոնց կազմութիւնը Սահմանադրութեան 71^{րդ} յօդուածին համեմատ կանխաւ ապահոված է նախկին թաղական գործակալաց տեղ նորոնտիր և օրինաւոր թաղական խորհուրդներ հաստատելով: Իսկ Ազգային տուրքի խնդիրը՝ նոր հաստատուելիք Երեսփոխանութեան և Բաղարական ժողովին իրաւատուութեան ներքեւ ըլլալով, Գործադիր Զանձնաժողովը իր չափն ու պարտքը չլիարեւանելու համար, ընտրողներէն միայն 75 զուրուշի նպատակը խնդրած է, ոչ այնչափ իր առհաւատցեալ ընտրողական իրաւանց, այլ մանաւանդ նոր հաստատուելիք Վարչութեան դրամական ծառայութիւն մը ընելու համար: Գործ. Զանձնաժողովը թէպէտեւ ի սկզբան կը յուսար որ Ազգայինը Սահմանադրութեան բարիքը վայելելու դիտմամբ պիտի աճապարեն գան կանխաւ 75 զուրուշ և անկէ ալ եւել նպատակ հաւանցանել, բայց կերեւայ որ Ազգին արդի վիճակը և ասկէ առաջ քոնիցս անգամ Ազգին ստակ և նուէր ընծայողներուն ախուր փորձառութիւնը արգելք եղած է ամենուն որ և իցէ պատճառաւ կանխիկ գրամ վճարելու:

Վերջապէս Գ. Զանձնաժողովը յայտնեց որ ինք Երեսփոխանական ընտրողները ճշդութեամբ որոշելու համար կրկին և կրկին հրահանգ տուած ըլլալէն ետքը, նոր կազմուած թաղական խորհուրդներուն կողմէն և անոնց հետ մէկտեղ ընտրողական ժողովոց անդամ գտնուող իւրաքանչիւր թաղի պատուաւոր բնակիչներէն ինչ ցանկ որ ուղղուի իրեն, պարտաւորեալ է ընդունել և պիտի ընդունի

իրեւ վաւերական ցանկ Երեսփոխանական ընտրողաց, և կատարեալ վստահութիւն ունի որ այս անգամ իր Երեսփոխանական ընտրող զատուած անձինք ուշ կանախ իրենց պարտաւորութիւնն ալ պիտի կատարեն ստանց դժուարութեան: Իսկ եթէ ասոնց մէջէն մէկ քանի փոքրիկ բացառութիւն պատահի, անոնց համար ալ Գ. Զանձնաժողովը Սահմանադրութեան 90^{րդ} յօդուածը կը ցուցնէ, որով նոր հաստատուելիք Վարչութիւնը կարող է եթէ կամի՝ Ազգին իրաւունքը ազաւորել:

Խառն ժողովը այս բացատրութիւններուն վրայ կատարելագէտ համոզուեցաւ, և խօսք տուաւ որ նոյնպէս հրատարակել տայ յատուկ Յայտարարութեամբ, որ գուցէ քիչ օրէն կը տեսնուի, և կատարի տեղի չմնար:

— Հանդիս 14^{րդ} Թուոյն մէջ Ազգային Բնահանուր տրոյ վճարման վրայ խօսելով, բնակիչներէն թէ մինչեւ 1864 մայիս 1 կրնայ վճարուիլ: Այս խօսքը բաւական քաշուտուեր է, և ոմանց ալ որ Ազգին ստակ տալ չեն սիրեր, փաստի տեղ բռնել է: Սենք կը ծանուցանենք Արգոյ Հասարակութեան թէ սրջափ կանախ վճարեն այս տուրքը՝ այնչափ աւելի արժէք պիտի ունենայ՝ մանաւանդ այսպիսի նեղ ու կարօտ պարագայի մէջ: Իսկ եթէ կան անանկներ որ նոր կազմուելիք Վարչութիւնը նեղը ձգելու համար, կամ ուրիշ կերպ խորհուրդներ ունենալով կը յատարեն վճարումը, և իրենց քուէն տալէն ղինի, եթէ իրենց ուղածը չըլլայ, բան մ'ալ վճարելու միտք չունին, շատ կը սխալին, և իրենց սխալմունքը իւր արեւն կրնան հասկնալ:

— Ս. Երուսաղէմի Արքեպիսկոպոս Երեմիայի մէջ այս օրերս իրոյս ընծայուեցաւ ճառ՝ ընթերցեալ յառաջ արեւելեան Երեսփոխանական Արքեպիսկոպոս Երեմիայի թարգմանչաց հարցն Դերոյ Սահմանայ և Ս. Երուսաղէմի յաշարապետ Սահմանայի Արքեպիսկոպոս Ս. Երեմիայի 1863 յունիս 20: Այնպէս յիշեալ վանուց Վիմագրատունէն իրոյս ընծայեցաւ Ազգային Սահմանադրութեան խորհրդաւոր պաակերը: Երոնք յայտնի ապացոյցներ են թէ Արքեպիսկոպոս Երեմիայի Սահմանայի Ս. Երուսաղէմի իր նախկին թմբութիւնը թողած, ետեւէ է ոչ միայն կանոնաւոր Ուսում նարան մը, և Վիմագրատուն ու Տպարան մը ծաղկեցնելու յօդուա Ազգին. այլ և Ազգին երախտաւոր Հարց և Բաժնաց յիշատակը պատուելու, ինչպէս եղան Արքեպիսկոպոս Ս. Երեմիայի թարգմանչաց տոնախմբութիւնները, որ կատարուեցան Արքեպիսկոպոս Երեմիայի Սահմանայի Ս. Երուսաղէմի:

ՏՆՕՐԵՆ — ԵՍՄԱՆԱԿ

ՍՏԵՓԱՆ Գ. ՊՕԼՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՅ

Ի ՂԱԼԱԹԱ Կ. ՊՕԼՈՍՅ

Ի ՏՊԱԿԱՆԻ ՅՈՂԱՆՆՈՒ ՄԻԷԷՆՏԻՍԵԱՆ